

9120

del I (s. 1-78)

JÄMTLAND

Bodsjö

Landsmåls- och Folkminnesarkivet
Uppsala

20/1 1936

Andersson, Per, 1936

Svar på ULMA:s frågelista 19
Nödbröd

157 bl. 4:o

9120

Exc. 050

Nödbröd

Egna funderingar och reflexioner.

Det är ej lätt att säga reda om nödbröd. Trots att jag har mig hava vinnlagt mig om detta så är nog ~~no~~ Nödbröd det minst tillfredsställande av de svar som jag ingivit. Men de kapitel som äro särdeles svaga äro föremål för förbatta, ja, jag vågar kalla dem försökningar ty något i den stilen så är detta arbete. Man vågar ej anse en sak för säker med mindre än att den kontrolleras från annat håll. Det är ej lätt att skaffa denna kontroll. Så skulle här finnas något som är felaktigt så är detta beklagligt men tyvärr ofrånkomligt ty jag kan hava blivit vilseledd eller

hava missförstådd mina sagesmän och sageskvinnor. Jag beklagar att min mor var ej är i livet. Då skulle detta svar hava haft ett helt annat utseende, men jag var hennes älskade och hon berättade en hel del för mig. Detta svars tiende kapitel (som kanske bör läsas först för om möjligt få en inblick i den miljö varur detta hämtats och de svårigheter som möter den som försöker samla detta gods) som innehåller bl. a. en hel del sägner äro till en stor del min mors berättelser. Jag vill hoppas på att Per Persson i Mellgård ingivit bättre och mer ingående svar på denna frågelista och där mina uppgifter kunna kontrolleras.

Jag får meddela att jag ej uttalas
 mig om sjuttonhundratalets svält. Då vet
 jag att folk svält ihjäl. Men det är allt
 jag vet om denna tids svält. Men i
 1800-taletets historia så vet ingen att detta
 har skett här.

Jag förmodar att 1800-taletets svält var
 ungefär som ett tema med variationer
 av 1700-taletets svält. Det var mer odlat
~~och~~ men tillika under 1800-talet än fönt
 men tillika mer folk och mindre ville-
 bröd.

Det var ångmaskinens uppfinnande
 och denna uppfinnings tillämpande som
 likviderade barkbrödet som institutioner
 i världen.

Om det, av en för mig okänd anledning, en dag skulle randas att våra kraftmaskiner skulle stanna så hava vi emedelt omedelbart svältens och nödbrödets systemer över oss. Var snäll och meddela detta vidare till dem som vilja stå sänder dessa fingestar. Detta är mitt kalla och objektiva domslut. Var snäll och bevara detta domslut tills att någon lyckats bevisa någonting annat.

Det är mig ett sant nöje att meddela att meddelat att 1935 års jul var nog en den minst bekymmersamma jul som denna orts bebyggare firat. Jag kan ej förstå orsaken. Jag tror att ingen lidit nöd här nu. Vill ej ovåra på att jul-

Landsmålsarkivet Uppsala 9120
Per Andersson. 1936. BODSJÖ

JTL.

Frgl. 19

maten var så väl betald i alla hem
 men den erhöles då åtminstone och detta
 ej under bränbande former. Mer begära
 vi skogsbygdens barn ej och vi klaga
 minnsann inte såvida detta är fallet.

Jag vill ho alt av dem som skriva på
 detta vis en rad åt eftervärld så har
 jag minst i lika hög grad som någon
 annan, sett skogsbygdens kräftlösa be-
 drörlighet i dess olika former. Det
 kunde ej just värre bekymras även under
 barkbrödstiden. Men denna nya sorts nöd
 måste vara av en annan och psykologisk
 art än den mer reela nöd som rådde
 under barkbrödstiden. Men det förefaller
 som om vi äro på väg att övervinna

denna nya nöd i dess, klart sett, onödiga och därigenom vedervärdiga former. Det är ett uttryck för den mest ljusblåa optimism om jag säger att det är kraftmaskinens konsekventa tillämpning som är i färd med att övervinna även denna nya nöd.

Men här kommer mitt tredje budskap och som ser ut som en paradot:

Det är kraftmaskinens konsekventa tillämpning som kommer att återbörda mänskligheten till naturen och därigenom göra den till det som detta ord egentligen innebär. Jag önskar att även andra lika klart som jag såge att det är just vad som håller på att ske. Det måste ske helt enkelt om att denna mänsklig-

hets fortsatta existens skall kunna ~~be~~
byggas. Fast inte sker det under de
former som tänkarna en gång ansågo att
det skulle ske, men det har då den för-
delen att det är praktiskt utförbart.

Staden flyttas ut på landet helt en-
kelt och den uppkonstruerade motsättning
som ^(mellan stad och land) finns utjämnas därigenom. Jag vill
påpeka att det är en av vildmarkens mest
entusiastiska beundrare som skriver ner des-
sa rader om läsaren visste hur mycket
av ren och klar sanning dessa ord inne-
bära så skulle de hålla mig räkning för
detta. Jag säger: Må gärna A-Europa kom-
ma. Vi ~~hava~~ skogsbyggdens innerövare hava
fått nog av B-Europa. Vi hälsa A-Europa

Landsmålsarkivet Uppsala 9120
Per Andersson. 1936. BODSJÖ

JTL.

Fgl. 19

78.
välkommen. En nyårshälsning lika god
som någon annan.

Men vi hava fler alternativ. Följande
skildringar äro från C- och D-Europa.

Välj, mänsklighet, och välj det bästa!

Jag vill påpeka att en sak som man
ofta hör berättas att till barkbrödets förs-
tjänster höra att då svultto de svagare
(mest barn) ihjäl och de starkare blevo
kallade att uppehålla släktet och ett starkt
folk därigenom uppstod. Men se detta
är då en skär och klar begreppsförvirring
för att ej säga lögn. För det första så
svultto de ihjäl som hade minst med
mat efter sina behov. En stark människa

behöver mer mat än en som är liten och svag. Det var i stället de som besutten den rent av djuriska livskraften som klarade livnanken, och det är ej alltid sagt att det vare sig är de starkaste eller bästa människorna som besitter denna egenskap.

Om barkbrödsdistriktens befolkning visar (vilket jag bekräftar) ett bättre folkmaterial än andra distrikt så kan det bero på andra orsaker. T. ex. den uppblandning med folk som både före och i och med skogsbrukets början invandrade och bliva befasta i dessa distrikt samt det naturliga urval som utan skrankor ligger till grund för tillblivelsen av skogsbygdens nuvarande släkte. Dylikt skapas ej stora snillen men

en relativt jämn folkras. Jag tror att lö-
karvetenskapen ger mig rätt om jag påpekar
att de otällden där en en mer ojämn folk-
ras finnes så beror detta på allt för stor
släktskap ej på bakbrödet vara eller inte
vara. Om det så vore sant att veder-
värdiga förhållanden skulle skapa en stark
folkras varför äro då ej de stammar som
fortfarande leva i TC- och -D Europa be-
stående av gigantiska figurer med oerhörda
kroppskrafter?

Förresten så om det så var någon som vi-
sade tecken till att vilja äta sig stor
och stark så vore våra beskäftiga förfäder
nog antänsamma att koka någonting
som de kallade för n lutgröt, be-

stående av askklub och mjöl, för att som
 de jag vill koppas i oförståndet för
 krympa ihop mag-sine på vederbörande
 så att det ej skulle bliva en bräefar
 av den livskungrige nej, matavne och
 livskraftige krabaten. Ja, mina damer och
 herras, så var det. Jag håller visst icke
 på att omfattas någon sorts sensationsjournali-
 stik. Sedan försvann på 1870-talet och
 Erik Wis Nils torde vara den siste som
 här åt lutgröt.

Landsmålsarkivet Uppsala 9120
 Per Andersson. 1936. BODSJÖ

JTL.

Fgl. 19

Men lite småskvaller om köld och frost hör absolut hit. Det är väl allmänt känt att det fryser hellre under ny än under nedan. Om så den värande säden är vit av rinfrost så frostskadas den ej under nedan men däremot så är en relativt lindrig frysning nog under ny, att snaf pa kona. Det låter som om jag håller på att berätta sagor som strider mot naturlagarna men det är snarare motsatsen, snälla läsare, som jag håller på att folka ut. Det givres en hel del här i världen som ej tillräckligt är känt eller beaktat.

Men denna förteckelse står ej plötsligt an vid månskifte. Nej det har i alla tider ansetts som om fulmanen var värst när

det gällde kylan. För Hunge by gällde den regeln att om man i el tiden vid söndags kunde iakttaga så mycket som en liten molntapp på himlen i riktning mot norr längs ett Dovingsdata så frös det ej den natten.

För inhäffade det att man gjorde upp eldar vid åkerkanten och eldade duktigt men det frös ändå. Ja man försökte även att medels ett rep (som drogs av två man gående på var sin sida om åkern) hålla kornet i rörelse. Men det frös ändå. Mormor berättade att hon var med om dylikt arbete.

En ej vidare vacker historia från Gillhov berättar att man därstädes gått en

en hel natt och dragit rep över en korn-
åker. Men på morgnanden då det ljusnar
bliva de varse att de arbetat förgäves. Då
går husbonden in och kommer ut bäran-
de gröt-förn och som han utan att säga
ett ord, slår i väggen så att bitarna
yra, varefter han samlar bitarna och
kastar bort dem. Tillfrågad om vad
han tog sig före med så utbrister han:
"Je lyfje ate na fän ha teje mjöte
sa han n göt fa ta förn ä."

Ätke mycket vann han väl med ett
manhaftiga handlingsätt, men sin samtids
och eftervärden tacksamhet vare honom be-
skärd. Sämt där förstå vi oss på och upp-
skatta.

Men i senare tid så har källden försunn-
nit så gott som. Stimmelsen dragfödda
som kommer det att frysa på tågbanorna och
frostnåma ställen. Men kommer luftfödda
luftfödda då fryser det överallt. Men även
den är på avskrivning. Vi börja på allvar
att ha på en klimafförbättring. Låt så
vara att man genom egna och förfäders
åtgärder fått mera hård i jorden och det
gör vad det gör, men ett litet faktum är
att kornet klarar sig bäst för frost på
magra åkrar för där blir det stana och är
det någonstans som det fryser så är det
där ladjen = (liggsåden).

Visserligen så har en del avdikningar
skett och det hjälper absolut mot den lo-

kalt uppträdande dragfjäder men, förde
 vara för små och obetydliga de dikningar
 som utförts för att man därav skulle kunna
 härleda en allvarlig klimataförbättring.

Det enda "störverk" som vi genomfört och
 som är av den betydelse att det kan för-
 orsaka klimataförändringar så är det att
 vi raka ta skogar. Man skulle alltså ha
 de av oss många gånger så hårt dömda
 skogskövlingarna att tacka för klimata-
 förbättringen. Behålle de väl den ära de
 kan nå. Detta var då aldrig deras mening.

Men jag håller inte för oroligt att i och
 med att gammal skogen försvinner så för-
 bättras klimatet. Sakkunskapen må såga
 vad den vill. Jag har sett en del jag också.

Landsmålsarkivet Uppsala 9120
 Per Andersson. 1936. BODSJÖ

JTL.

Frgl. 19

Jag har en del bevis på att i det avseendet så var storskogen ej så värt mycket att värja. Det skulle föra för långt att närmare utveckla dessa. Jag påpekar bara att det enl. mitt förmenande, skulle genom den gamla fjällskogens borttagande och successiva ersättande med ny skog gå an att höja trädgränsen med bordernot 100 meter kanske mer. Jag lämnar prospektet åt eftervärlden att utföra. Påskat i kronor och ören skall det aldrig löna. Men det löna avgjort bättre bättre än att jäma sig över att skogen tar slut.

Men det värsta var nog ej nödbrödet i en
 gång en tid. Då var kånnet för detsamma
 värre att bära. Det är orsaken till att det
 än i dag är svårt att nå fakta om nöd-
 bröd. Jag vill påpeka att det är vars och
 ens både rättighet och skyldighet att kriti-
 sera de systemer man är i färd med att
 skapa och upprätthålla. Men det tillkomme
 ingen att döma fäder för de systemer som
 de skapade och upprätthöllt. Förstå mig
 nu rätt. Det kan anmärkas på att man
 lagrade såd och sökte sko sig på andras
 nöd-läge. Men, det är ett patent som vi inga-
 lunda övergivit i senare tid och ~~er~~ om vi
 ej lyckas med detta så bra som de gjorde,
 då så beror detta ej på att viljan, utan

Landsmålsarkivet Uppsala 9120
 Per Andersson. 1936. BODSJÖ

JTL.

Fagl. 19

snarare förmågan som tryter. Anmärkas bör
även att det brändes till brännvin och sågs
ohjudd under pauserna mellan nödären ja,
även under nödären. Sant. Men det kommer
vi att göra än en gång om bara man nöden
blir nog stor. Det behöves ju faktiskt ej
mer än att den del av mänskligheten
som av en eller annan anledning för-
lorat den för människosläktet så nöd-
vändiga mödan, där är nöden allaredan
så stor att den delen av mänskligheten söker
förgöra sig själva. Kom ihåg att den dag
som vi förlorat mödan den dagen så är
vi närmare den kollektiva undergången
än vad våra förfäder vara den dag som
de avsaknade brödet.

Det kan anmärkas på att det borde hava
odblats mer än vad de gjorde och problemen
på så vis löst sig själva. Men, detta är att
beskylla förfäder för lättja och det är
med det vista jag vill beskylla dem för.

En sak till. Våra förfäder förbistrade
tillvaron för varandra med att gråla på
varandra. Det var minsann inte ^(alla gånger) prästers
vanjalja = evangelium som var störarne
till kyrkan, nej det var för att predika
lag för varandra ute på fjösvala.

Med hopp om att framtida historiker
lika mildt bedöma våra dagars blodiga
uppgörelser med varandra säger jag. Det var
ju förfädernas vis att uppfostra varandra
som på detta vis kom till uttryck. Men

så grälades det förr. Det grälades hårt, oförnyligt oförnytt och onödigt. På att om jag har nämnt gamaktia och dess föräldrade systemer så var det i återfall på dessa systemer som jag hade i åtanke. Det kan bli helt öven nu inom våra små byar. Men vi bliva aldrig svänner för en längre tid. Men förr voro de svänner svänner för livstiden. Men vi som hava varit med om att konstatera sjukdomen polarpsykos, oss tillkommer det att konstatera att våra arma förfäder därjämte alla andra svårigheter måste dragas med den isoleringsbada som vi i våra dagar kalla för polarpsykosen. Den förekommer än men uppköves efter hand. De avlägsna skog-

byggdernas påfallande vänlighet mot besökande är ofta, men inte alltid, en avledning för denna psykos. Börja de tala illa om sina grannar, ja då vet man hur landet ligger. Grannen är ofta en lika bra person som den som talar. Det är bara varandras allt för många gånger sedda pyronomi som de ej kan tåla.

Därför säger jag än en gång: Välkommen A-Europa! Innet tusenårsrike väntar väl bakom detta. Men väl upptäckten av ett Norrland som ej består endast av trä, järn och vatten utan att Norrlands förnämligaste tillgång (en mänsklig synpunkt) består som alla andra länders av de människovarelser som där bygga och bo.

Nöddröd

I Inledande frågor.

Missvärlår? Det är skillnad på missvärl och missvärl öka jag få be att tala om. Med svagar (eft. ord som kommer sig mer och mer ut bruk) menas ett en sådan sommar (kalsmar) vars värmde är så ringa att trots ej direkt kornet fryser så blir det ej fulmata utan endast grönmata. Det var väl något år i den vägen som jag hört en berättelse från Phängsunds by. De skulle mala men det kommer ej något mjöl. Då utkister den ene. De öka fal bli mjöl fögta jē. De vala = (lyser vitt) på steinan vi jē!

De hade be kvarnar i Vaksöbekken av vilka en sade av kvarnarna sade när hon mat: Bare annan. Bare annan. Den andra som var nå-

got starkare dse på väre och där låt det: "Bare
~~has~~ basn" "Bare basn"... Folkhumor fanns det
 trots nödtiden.

Hakar det var sådana år som man måste
 tillgripa svält eller nödbröd. Men att märka
 år att ha varit god tillgång på jagbart vilt
 samt fisk. Men inte var det alla som kommo
 i åtnjutande av denna slags föda. Men hakar
 var det inte alla gånger på grund av frost
 Enl. en tradition från 1700-talet så var det
 tre somrar å rad som ej en vattendroppe regna-
 de ned. I folkmål kallas de för vitara (en
 del såga götara). Det var de fruktansvärdaste år
 som Norrlandsbefolkningen upplevat. Det vill
 inte såga så litet. Det var så ont om såd att
 man psla u vagoprynjän, kone för att få

få råkor. Och man tog med sig korn (som man bevarade i klantpönsjen) till kyrkan för att ge bort till vänner som voro i absolut avsaknad av gudagåvan. Det berättas från denna tid att solen nästan skymdes bort av berrok.

J. G. berättar att i Krestu Jomgar i Grönviken i många år förvarades korn som gått till fullmognad på 8 veckor. D. v. s. då sålde det ej stå ute längre utan jota boje a tog rjen e. På dessa 8 veckor föll ej regn.

Korn som är direkt fruset går ej att mala mjöl av. Men väl av det som är frostskadat. Saskvett som vi säga. Jag ätar mig att på flera meters avstånd se om korn är saskvett. Det märks på färgen och syns på snärpa. Tar man ett korn mellan fingrarna och klämmer så hoppar en

liten droppe vatten ur ~~den~~ hornet. Smakar man på kärnan så är den best. Vi hava vår lilla metod att konstatera om horn är frädugligt-
fröd. Så tar vi ett horn mellan pekfinger och

förtvin och klämmer duktigt. Om nu hornet fastnar i tummen och blir

så här hängande. Ja, se då är hornet frädugligt. Märk väl det skall var jiste e kon som experi-

mentet skall företagas med. Men om saa spred ta då är hornet sakvatt av frost. I de flesta fall så med ovagar så menas det att hornet då var frostskadat. Men när vi numer tala om kteiner så mena vi att infc blott hornet utan även den övriga årsväxten är under medelmåttan. Ja vi kan även påstå att da va

så na så te ke in er om ä det gen om dä ligt
bä rg ni ngs vä der sk ada s. Med att man ja se
nå så tr e ke in er me na vi att st å och sk ör da
i af fen ken e ti an king en för ti di gt eller för sent.
 Men ta fer gr ö nt en gr at s ade all tid at Per
Peter.

God är? Ja ja men g o a r. Ä nu h a e n u v e f te r
g o a r a r e n. Men det är att m är ka att vi lev a
i en tr akt d är v äl l o d ling av h ö är en j ä m f ö r e l e r e
vis my ny s ak. För b e l y d d e g o a r g o a r e tt är s om
ä man f i c k ä ta gr öt och br öd or ed. Isak i F i n n
n är v ill e p ä s t å att v issa är s å var det g y m n i g h e t s ar
he it s ar. Men det var inte men mer än t j u g u f e n t e
v ar är s om det in tr ä f f a d e. Då v är t e det g y m n i g h e t
ri gt av all sl ags v är t. Det är n ä st an f r ä g a n
om att är 1935 är att ä n se s om e tt d y l i k t är

Magasin? Ja. Vid Bodsjö kyrka fanns ett magasin som ~~by~~ byggdes år 1821 och revs år 1872. Där förvarades såd gemensamt. Det utsågs två förvaltare (= förvallare) (av sockenstämma?) som skulle förvalta den inlämnade såden. Det uppstår bråk om den inlämnade såden en gång i tiden. Jonas Knusa och Törel i Flatnes misstänkas att hava försingrat inlämnad spannmål. Det fattas spannmål i magasinet. Men riktiga lösningen torde nog hava varit den att de utlämnade precis lika mycket spannmål som utlämnats. De förbisäga att det behövs en viss jistman för att det hela skulle gå ihop.

Per Grönvik i Hunge och Lundin i Sidsjö äro de sista förrådsförvaltarna och de laga jistman och på så vis så går förvaltningen ihop.

Jag vill tro att magasinet uppfördes på order från högre håll. På det att där skulle förvaras unse²ning = (unse²ningssåd - såd som av kronan hitsändes för att lindra den värsta nöden). Jag hänvisar till kap X om hru fördelningen ibland sker. Inte för det jag vill tro att alla gånger så tillgår det så, men, den som känner storkönders släkte så vet man att nog duga det de till att förvalta nöden.

Brist på spannmål spannmål. Ja naturligtvis
så antar jag att man sade kornlös men mer
bät det nog aldeiles utan korn.

Nödbrod.² Ja se det var barkbröd "Ye at has
basn" sade mormor. Men åtminstone ordet
hakargröt = (gröt av frostskadat kornmjöl.
Slak. Sprak a vallas = spricker och vallas) jag
är böjd för att tro det gemensamma namnet
vara hakarbröd. Bröd som bakats av oblendat
mjöl kallades ren rent e brö och med guzlan
el. guzlan = (egentlig guds-lån = lån av Gud)
menades det spannmål av vad slag det vara må
samt mjöl därav. (Barkmjöl räknas ej som
spannmål.) Mig veterligt så saknas i bygden
ord för sammanfattande ord för uttryknings-
medel av vad slag det vara må.

basn?

På vitt jag har lyckats utröna så kände man
i huvudsak bark som ersättningsmed. Ulrika
nämner brömsan = (en slags skålformig lavart
som brukar vara på stora stenar och håller sam
händ mark.) Men ~~U~~ Ulrika var i Rätan då så den
saken har ej burskap här. Islandslaven ^(okänd) var
i sin fulla utsträckning som näringsmedel
men användes ändå. (Se längre fram) Men
agnbrö var kallt och okänt. Ja inte tog man
vål med hela ~~snar~~ snar så lång som
han var. Nej det var en sorts biprodukt ett
sort mellanting eller blandning av störsåd
och agnar som kallades för finingen (mask)
eller finingen (mask) som uppkom då man
man fine fint hane samt spjal kaste detta.
Om det användes även i vardagslag under

gåår gåår? Jag är av den mening att
 skall det skrivas historia så skall det också
 skrivas historia. Förstigna samningar kan ej ned-
 skrivas. Min farfar var en av de av mig
 nyss fördömda storbönderna. (Storbönde är
 ett relativt begrepp ska jag säga. Det var
 skillnad på en bönde som hade såd till av-
 salu och dem som åto bark.). Farmor hade
 en gång, - ja det var väl inte bara en gång -
 bakat något sorts agnbröd. Detta var under
 ett gott år och ej alls nödvändigt. Men att
 märka är förstås att den lejda jätten på vår
 ort alltid har åtit vid samma bord som
 husbondefolket. Agnbrödet kommer fram men
 farfar ser att dagamen ej lik detta
 slags bröd. Då var han den gången så pass

mycket bättre att han säger: "Je mein ate
dū ha baka at svin&m nū, Helena."

Brödet ifråga kommer aldrig mer på bor-
det. Det sagda må vara nog om jag till-
lägger att farfarsgården ansågs för att vara
en bland de bättre gårdar för tjänstefolk.

D. v. s. jag dömer ej farmor som någon slags
brottling för agnbrödets skull. Hon delade
ju själv brödet med de andra. Jag framför
detta som bevis för att nödbröd äts även
under normala år.

Sista året som bark årligen togs och som
barkbröd äts så var det cul. samtliga uppq. år
1868. Mormor beklagade detta år. Då måste
även hon tillgripa barken.

Man minns flera år utan de av mig

förut nämnda genom forkan försakade
vitara) som voro hakar och storkteinar
 (Ungefär samma slags begrepp, ja, möjligen
storkteinar var nästan värre. Då var det
 brist inte bara på spannumål utan jämväl
 på föder.) Min mormor ville påstå, att alla
 årtal som hon mindes och som hon hört
 omtalas och vilka slutade med en sju, så
 var det teinar. Som annars värre hakar
 så angives åren 1812 samt 1827 och 1857

I den fåfänga förhoppningen att kunna
 kasta en blick in i den av för oss människor
 dolda framtiden har jag gått igenom en
 hel del historia. Jag tänkte som så
 att på historiens benägenhet att upprepa
 sig så skulle detta gå. Jag läser historia

på ett bakvänt vis mot andra människor. Således inte för att säga reda på hur de hade det utan snarare för att få veta hur vi kommer att få det. Men på det viset har jag ej kunnat undgå att få reda på hur de hade det för. Historien är yttre knapphändig då det gäller gemene mans tänkesätt. Då giver den nordiska mytologien mera. Jag misstänker att den nordiska mytologien är ett arv från sydligare för att ej säga östligare områden, men som av våra förfäder i viss mån andiklats till att mer motsvara deras kynne. De skapade gudar efter sina egna belåten och de onda makterna voro de företeelser som de mest fruktade. Våra förfäders onda makter voro

Landsmålsarkivet Uppsala 9120
Per Andersson. 1936. BODSJÖ

JTL.

Fgl. 19

frostmakter. Det vill se ut allt av allt
annat så fruktade de frosten mest. Visser-
ligen så förgås ju världen i eld vid
Ragnarök men det verkar ju mer som om
man stöper om en klykula. Den blir endast
vackrare.

Nej det var frosten som de ansågo som
största ovännan.

Och de hårda åren det var froståren
är det resultat som jag tycker mig se från
den tiden.

Brist på foder? Förhållus är en årligt återkommande lott för Bodsjö. Om vi ej finge köpa hö av vänliga grannsocknar så vet jag ej hur det skulle gå. Kanske vi klara oss i år men i så fall så är det första gången i 'världshistorien' som import av hö ej förekommer. Ändå så odla vi och jag kan ansvara för att det efter arealen väver lika bra här som annorstädes. Bättre och föresten. Men vi hava så omå hazner och så små. Men gröna. Om det händelsevis finns så gröna lagdes annorstädes så inte äro de så vackra. Till och med stenarna äro vackra. Men det som ses beror väl på ögonen som se.

Vi hava f. o. m. en värschild kall och hård årligen igenkommande nordvästlig vind som

vi kalla för förlöusvin. Men till följd av
 vår bohemeartade lyuno så kasta vi gladeligen
 åt kraka det sista foder vi ha och trästa oss
 som kåringen som blev förlöus vid julen
 att: "Da e nu bare ser vskeur te fgyngmes
 a sän sa gar e nu a sara krister". .. ja
 kanske ljög jag nu. Nu är jag t. o. m. över-
 tygat om att jag ljög. Men inte roar det eller
 intresserar det någon om jag omfattar en litania
 på c-a 200 lappar om våra förlöusbecky
förlöusbefgyngem. Det är nog många här
 som inom Bodsjö i smyg argråtits för det för-
 dånnda hö som aldrig räcker. Det kan vara vackra
 ögan en del som grätit gråto. Men i det av-
 seendet hoppas vi på framtiden. Samt byta
 mark på fädrens vis. . . . Det är mer sällan som

3
xLandsmålsarkivet Uppsala 9120
Per Andersson. 1936. BODSJÖ

JTL.

Frgl. 19

man känner på sig hava gjord en så Gudi behaglig gärning som då man buri brutit upp stubbar för odling. Och då man bränner dem...

Nödfoder?? Det är att märka att odling av vallhö ej är någon gammal historia här. Ja förstås ingen nu berande minns väl första hönyllene men nära nog ska jag säga. Så att om någon vill nämna star och grön enjeför o.d. som nödfoder så är det ett en senare tids fellaq det Detta var de gamla foras. Mera åt det håll som nödfoder var väl skave och kristn. Men inte betraktade då kreaturen dessa som nödfoder. Skave var enl. vår mening nästan som en sorts medicin för hästar. Likaledes björk-krist. Björkris så äta kreaturen lika bra som ta langhö. Inte för det jag har provat

men ytterst trovärdiga personer försäkra att det ej gives säkrare bot för kor som äta trä, än att skära kvist och ge dem. Kor bita på kvistar som äro rätt grova. Om man tänker lite på vitaminlära o. d. så är det ju detta en helt naturlig sak. Eller hur?

Men som nödfoder var nog beit-talun. Men omkring sekelskiftet så försvinner de sista beit-talun ur ladugårdarna här. Men inte vare sig det är eller har varit djurplägeri att försöka mätta kreatur med skogsfoder o. d. Inarare motsatsen. Men numer så börja vi betrakta starr som ett slags nödfoder. Men nödfoder saknar särskilt namn här.

Men däremot så tala vi om utmagre och utsvälfte och krak. Dom är utmarjle och ner kara. Stara

är ett absolut översättligt ord. Nämligen när-
 mest kommer man om vi säga att vederbörande
 ej har så värst stora livsresurser kvar. Numera
 så kan jag ej ha att det finns procentuellt
 mer svältfödda kreatur här än annorstädes.
 Men för var det nog både vi och så. Kanske
 kommer jag någon gång att skriva om slätter
 så skall jag belysa hur pass vängt foder-
 problemet varit för oss genom tiderna. Men
 gamle Ot Peqa ville påstå att fåren klarade
 sig nog över sommaren bara de orkade
 sliga över en på marken lagd hässjersa,
 genast som de släpptes ut på bete. Man
 kan ju förstå att de voro bra nog mer bara
 om de ej orkade detta. Och nog släpptes
 kreaturen ut tidigt på bete, det göra vi än

Landsmålsarkivet Uppsala 9120
 Per Andersson. 1936. BODSJÖ

JTL.

Fagl. 19

men inte vill jag medge att detta är djur-
 plågeri. Trårlom. Töven har haft rykt om
 sig att vara grön och åttar måde snön löp
ta och hur djern väver upp genast sota
stik pa fm vann. Ge akt på hästarna.

Ute äta de saker som de ej skulle se åt ens
 inne i kribban. Men om det så är någon idé
 det är en annan fråga.

Skarre och skrika? Ja vars. Vissst få magra
 hästar heter n hastskar ta na blag, e skrik
te mar o. s. v.

Men jag lämnade de magra kreaturen lite
 för fort. En häst kan vara svan och skrin
a barc sine a beina. Knan utmagre a fara
skarp a snö.

Landsmålsarkivet Uppsala 9120
 Per Andersson. 1936. BODSJÖ
 JTL.
 Frgl. 19

Foderutdragningsmedel? Det är att märka
 att jag ej är i stånd att återblicka på så syn-
 nerligen lång tidsperiod. Det som vi nu vilja
 anse som nödfoder var för en relativt kort
 tid sedan ordinarie freaturfoder. Själva upp-
 fattningen har ändrats. Men förr så var allt
 skogsfoder samt för att anse som foder ej
 som nödfoder. Jag har först uttalat mig om
skar och krist och anser att utvecklingen i
 viss mån i framtiden går tillbaka till dessa
 saker som här redan på 80-talet ansågs som
 nödfoder vilket det också är om de uteslutande
 skulle användas. Dock är jag av den mening
 att i den mån som beit-fäl, fällbark, ljung,
larv och hästgödsel i den mån dessa användes
 redan på 60-talet ansågs som nödfoder.

Jämtland
 Bodsjö
 U. 48
 acc. 9120
 1936

Landsmålsarkivet Uppsala 9120
 Per Andersson. 1936. BODSJÖ

JTL.

Frgl. 19

II Bark.

Den bark som här användes som människo-
föda så var det fallbark. Som kreatursfoder
i viss mån fallbark men i huvudsak asp-bark.

Smaken? Den var inge vidare delikat. Best
sades det. Som för hette bare till barent.
100 år sen dessa ord vore up to date. Bara jönsm
na slag som man får reda på dyt. ord.

Bark togs till en hel del ändamål. För att
få meta, för barkning av läder, men det
var björkbark som användes till detta ändamål,
märk väl näver är näver och räknas ej till
bark inte ens i frågelistan så vitt jag kan
förstå. Av jästervins bark göra småpojkar
pipper och blås ti. Jens brukade banna
oss på sitt oförargliga vis och säga att de

blås bare fram nan kalvin me ehau blås
ing. Det är mer retande med småpojkar små-
pojkar och vipser vipiper. Men klapran var
väre... Men långt från ämnet har jag nu
 kommit. Brita Narta omtalas för mig att
 det första de gjorde när de kommo till
huan så var det att löp nan granbark
 och breda den grä så bred den var, på
 jordgolvet inne i bustugu. Den vändes
 med utidan uppåt och tjänstgjorde som
körkmatto. Jag vet att vågarbetare prövat
 metoden och kunna "ej nog skryta av sina
 billiga körkmatto.

Vi säga löp, löp, löft, ha löft barken
 för basu. Men påstå även att vi skr
 till och ta, ta, taq ha tege (för ha

scje skaver. När denna skars togo vinter-
tid så hette det nog skara, sker, skar
ha skere (för ha skard) nan skar. Skar
är nämligen sub: till skera, därav och
namnet skar. Vi lop naver, men gäller
det bara en liten bit till eltern så riv
vi loss den. Såvida inte naver tog med
löfte medels en tyffel då det hette
att man tyfte naver med en naverfy ner-
vertyffel. Men detta är ju en annan historia.

Tiden? I huvudsak den tid då kea saralop
saralop och då navra slåp. = i huvuln =
tiden mellan varana och slåna. Men i
mannaminne så kar skar tagits även
vintertid. Om nöden så krävde så var man
nog inte böt att taga även furnbark vinter-

tid, men inte hörde då detta erminja
tal, men ehuru mina sagesmän förneka att
 de hört detta så vill jag ändå påstå att
 så skedde, men i en så förgången tid att
 det är glömt.

Saren? Sar (mask) saren dat. sara.

Sara och löpa? Ja, på sått och vis så är detta
 två begrepp men vi sammanställa dem och på-
 stå att tre sara löp. Men så särdeles &
 riktigt är nog inte detta, vår opräkliga
 genvåg. Om jag kuggar en skära i barken på
 en björk och ser saren koma framsiprenes
 men inte kan jag väl påstå att tre löp
 precis, det är ju i full frås med att sara
 endast, men vanligen så inhäffar det ju
 på samma gång, men löp det betyder att

barken utan svårighet släpper från knädet.
 Men vi hava ju även verbet kläp kläp, kläpft
ha kläpft som uttryck för att något släpper
 däribland även bark. Om vi skulle pressa
 på begreppen ett tag. Två småpojkar söka
 göra sig vip vip. De hava skore n ring
smkring amne och i vardera ändd ändan
 hålla de knihanses tag i knäppen och vri
at v&scf h&scf. Men trots att de vrida
 vad de orka så förblir barken i sitt förra
 skick. De krösta varandra med at han lop
nū, man han vil int kläp. En tigger
 påken över sitt knå och bearbetas och knackas
 den del som skall släppa med knivskaffe
 växelvis stoppande ämnet åt munnen för
 att våta det med saliv, välkända metoder

varf varefter de åter fatta tag och vrida
 en suck i håppen förnimmes och våra
 småpojkar se sig glada ut och utbrista: "
Nu blaff n.

Min gode vän Sten kommer just i
 skrivande stund. Som skaff för mat och
 logi så får han ett par timmars förhöi
 om nödbröd. Jag underskyker att jag så
 mycket som möjligt undviker hans upp-
 levelser. Men språket hos honom är en
 hel källa att ösa ur. Han är 86 år. På
 en kväll fick jag ej mindre än 5 ord
 som voro för mig alldeles obekanta och
det vill säga mycket. Ty jag ville ha
 att jag i grund kände mina faders språk
 Men 5 gånger måste jag avbryta honom och

Landsmålsarkivet Uppsala 9120
 Per Andersson. 1936. BODSJÖ

JTL.

Fgl. 19

fråga honom om vad det betydde. De
komma väl så småningom. De körde ej
nödbrod till. Men han talade om att: "Ä
läru löft sa kun man sas la store
fragan ma hems".

so ka

şas, şas, şase, ha şase, är ett verb som
är oö sällan användes men vars betydelse
framgår av satsen. Eljest så använder vi
løp för att säga bark som løp, skava
som för hette skava för bl. a. att skava
loss bark som ej löper för att ej glömma
ta lørk, bark, barke ha barke som
för hette tas base tas, bás, base,
ha base.

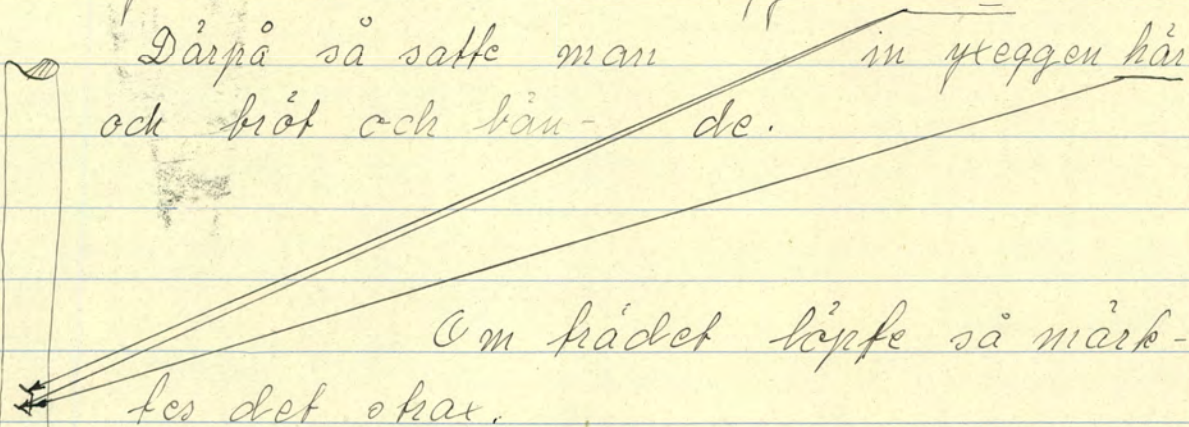
Landsmålsarkivet Uppsala 9120
Per Andersson. 1936. BODSJÖ

JTL.

Frgl. 19

Hur man provade om träden löpte? Jo just så här gick det till. Man högg 2 hak så.

Därpå så satte man in ytteggen här och bröt och bände.

Om trädet löpte så märktes det oakt.
 Et Ytterbarken? Frarn ftar (mask) dat. ftara om den är mycket tjock. Mormos vilke gärna kalla den rut om den växt på stora furor, men kanske var det en småklig egenhet av henne. Men jag har även hört ordet ravet bark om ytterbarken. Men eljest så är ftar det mest äkta ordet enl. mitt för-

menande.

Innerbarken? Det var bark (mask) barken
förr barn dat. basa. Med dessa ord avsågs
egentligen innerbarken.

Barkläkt? Det är svårt att så här långt
efteråt klargöra vad som menades med detta
ej i manna minne brukat ord. Men så gott jag
förmår vill jag söka reda ut det lilla jag
kan. Om vi vill vara snäll och i "Skogen"
inskriva att ett som jag angav vetag (ställe där
man tog ved) hette förr vetakta. Efter
språklig lag så bör arbetet heta med att an-
skaffa ved hava hetat vetakt någon gång i
tiden. Givetvis bör orden barklag barkläkta
resp. bastläkta hava förekommit som att be-
teckna den plats där barken togs i skogen

samt givetvis orden hark-fakt resp. bestakt
 för arbetet att laga barken men orden äro
 glömda och här lämnas jag några rader för
 framtida anteckningar.

Ortnamn? Saknas så vida jag har mig be-
 kant. Om ordet fakta förekommer i namn
 så betyder det nyodling rätt och slätt.

III Barkens insamling och beredning.

Benämning för olika slags furubark? Ja som jag nämnt så med ~~bark~~ avsågs bark så avsågs det innerbarken, men ytterbarken får nog heta stamn. Om småpajkar göra barkbiter så få dessa heta jämväl heta stambiter. Man kan av detta dra en del slutsatser. Och här kommer det också ordet ravet barken samt mormors rut till heders ser jag. Möjligen avses med det förra ordet den reslösa lätt fränskiljbara ytterbarken på trädens övre del, samt rut avsågs gamla furors ärevärdiga ytterbark. Om potatis till följd av torika bliva skrovliga så påstå vi att de blivit ha vete rutu i ar, peran. Andra ~~st~~ benämningar på furans ytterbark saknas och med

skav mena vi ej furubark. Med foru mena vi jätte stora fullt utväxta tallar. Det nämn-^{lyd-}liknande ordet foru betyder att man vid gåstabud bör hava det "hurvete" att ej äta värdens ta hustentan.

Taga bark? Ja vi ta, ta, tog, ha, teger, bark men även löp, löp, löft, ha, loft, bark.

Man gick var försig när man tog bark möj-
ligen de olika hushållen följdes åt. Skogs-
område? Ja det var där lämplig tall växt.

Långa vägar? Kranson vill påstå att det hände att folk från Öviken och Nyssjö farit så långt som till Refsund och Bodsjö för att köpa bark, men om detta överhuvud överhuvud taget var sant så nog var det länge sedan det hände.

Tiden? Ja i hurula eller hurulan var det

som barken lagas skulle. Har ej lyckat få reda på hur mycket bark det kunde bli av ett ordentligt träd eller hur många träd som behöfde fällas för ett hushålls behov.

Det skulle vara en särskild sorts tall som här borde duga till att laga bark av. Vi kalla sådan tall för blanatal som förr hette blaga - eller slagatal. Men det fick ej vara motmtal nej det skulle vara kvistfria tallar men med grönbark på. Med grönbark forstå

P. S.

Jag ser vid kontrolläsningen att jag kan
hava missuppfattat skogsområde. Varje
byalag tog bort inom sin bys gränser
före skiftet. Sedanmera inom sin egen
skog. Förresten så var det nog inte så
rasande hinkigt. Skogen var ju bara
i vägen då. Ett ogräs som man gärna
såg vara borta.

ni att innerbarken är innehåller klorofyll
 så att den är grön sedan yttre barken avskatats.
 För mycket länge sedan så ansågs ej sådana
 bark duga ty den innehåll både men sedan
 utan man tog den bark som var omgiven
 av fjockare yttre bark, men sedan man lärde
 sig att skära ut en bit av barken som angår
förkeristen så kunde man använda grönbarken.
 Men mig vackerligt så hade de sådana faller ej
 speciella namn, ja, möjligen gröntal men det
 ordet verkar yngre datum.

Man brukade pröva barka träden. Jag har nys,
 beskrivit metoden med J J detta inbugg. Nu
 idag kan man någon gång påträffa en tall
 med ett invänt e bak ganska högt upp på
 stammen. I de flesta fall så härleder sig detta

från att någon som skulle till att pröv
pröv, pröve, ha pröve, (pröv, pröv, prövd
ha prövd) om frea löft.

Fällningen? Man hog eller skära ner häden
 på den tiden. Man tog givetvis ej åt de stors-
 ta man såg. Ungefär 8 tum på tio alnar var
 väl de lämpligaste. Man sökte stal döm
 så att de "lägo högt" d. v. s. man fällde
 dem över en svacka eller en dal. Så när detta
 var gjort så högg man en ring omkring dem
 med yxan. Därpå så tog man det redskap
 som en del kalla för lyket men de flesta
 för en fy lyfset (mask) lyfsetn fr. lyfseter
fr. lyfsetan det lyfseta eller lyfseta, och
 så till att lyket, lyket, lykte, ha lykte
ta pagn ta tala vill jag ha det helte.

Jag har aldrig sett en lyfjel förrän jag i går besökte länmuseet. Det var god ordning och med stor sak-känedom och fin smak över det urval som som fått hedersplatser på museet.

Den som läser detta bör uppmana sina bekanta att besöka länmuseet, Östersund. Jag försäkras om att de dödas ^xben kan ^{te)}kunna ej vila lugna säkrare och värdigare i sina gravar än vad de göra står i de montrar där de ligga nu. Det är den kritiske P. A. som skriver detta. Jag såg och var nöjd, möjligen fiskredskapen vara något för fåtaliga.

Men där såg jag verkligen noget lyfjeler. Men de vara ej av den typ som det berättats för mig om huru de sågo ut här. Här tillverkades f lyfjeln på platsen och av någon

* På vitt ens de brändda benresterna ~~ens~~ äro människoben, vilket jag bekräftar.

krokig fjörgran. Jag kan ej rita ut en sådan
 men det var ett mellanting av en ~~op~~ liten krå-
 spade och en stov. Ja i gårdar där det var
 god ordning så brukade man jänsko lyfelen
 både fram till samt den pik som bildar
 bakändan. För jo, man riste op besn mila
rensom med den pikliknande bakändan av
lyfelen. Därpå så kräder man in framändan
mila bark a ve (man håller i skaffe, hi-
hcines) samt trycker neråt så lossnar
 barken. Så förfar man bit för bit tills
 man når kristen. Så gick man över till
 den andra sidan av tallen och förfar på
 samma vis till dess att barken kåd lossa.
 Man lämnade alltid en bit från roten obar-
 kad där var flarn för grov för att den skulle

bekvämt gå an att skilja från innerbarken.
 Sedan så börjades själva rarlinga. Raret,
rovet, rarte, ra rarte. Med detta ord be-
 gripes att man skiljde mellan ytter och inner-
 bark. (Märklig nog förekommer verben
rovet och och tyket ordagrant^{W)} i en annan
 betydelse. Raret betyder att man berättas osann-
 lika och osannmanhängande historier. Tyket
 betyder att förkrossande och dödande nedslå
 en levande medvarelse) Man hade ej red-
 skap vid rarlinga. Endast händerna användes
 vid detta ämbete.

Jag har många gånger betraktat gamla lador
 som bestå av lopligt. Det förefaller som om
 ju äldre de äro ju kortare är det mellan de
 ringar eller märken efter hur långa de bark-

stycken voro som avsedda till människoföda
 var. De synes hava varierat mellan 60 upp
 till en 100 c. m. i längd. De avflödda
 barkstyckena kallades enl. uppg. för barkstuter
Barkstut (mask) barkstutan, ft. barkstuter
barkstutan dat. barkstuta

Landmålsarkivet Uppsala 9120
 Per Andersson. 1936. BODSJÖ

JTL.

Frgl. 19

De avbarhade stammarna kallades för löp-
list (mask) löplista, ft. löplister dat löp-
lista. De fingo ligga som de lågo när
 de fälldes ned. Ty de fälldes ju med
 avsikt så att de lågo högt. Tråd som
 barbas i kurula eller kurula ~~kolop~~
kolop ganska snällt ska jag säga. En stock
 som är ordentligt kolöft fryser ingen snö
 eller is fast vid (kan ej riktigt förklara
 detta fenomen, men sätter hela min erfaren-
 het i pant på att så är förhållandet) och
 följaktligen så var man anson att taga
 igen dem till ved. De brunno med en
 jämn klar och ljus låga ej fullt jämför-
 bara med fjerve men något i den stilen
 är det. Det kan väl se ut som om i dessa

nejder med dess då varande tillgång
 på rask så var det nödigt att taga igen
löplista, men dels så var den ju nerfälld
 dels så var den nära hemmet, dels så var
 det väl omse raskan de som voro själv-
 forkade också. Det kunde vara katan ti
döm ä. i dubronen...

Dels att döma av de gamla ledarna
 så var man även jigg på att använda lop-
listn till lyggnadstimmer. Det är då ett
 faktum att jag aldrig i skogen iakttagit
loplista som ligger kvar.

Det förekom aldrig att man barkade de
 tallarna endast åt sydsidan, ej heller att
 man barkade dem (i avsigt att komma åt
 brödföda) på röret och lät dem forka.

Hur det vidare förfors med barkstyckena?
 Jo man rarke ta den bark stam na
hannan som förut nämnts. Denna metod
 kallar jag för metod nr 1.

Men det gavs även en annan metod nr 2.
 Ent. denna så tog man sedan trädet var
fällt fälld och avskarvde ytterbarken med
 en gammal-tie (eller åtminstone en del
 av en sådan). Sedan så höjtes innerbarken
 av men ej i smala remsor. Det kan väl an-
 ses som om i grunden så var detta precis
 samma metod men vi skola framledes se
 att så ej alls var fallet. Dessa två metoder
 gjorde mig nästan förtrivlad ty de och ingen
 annan års orsak till de m² ot motstridiga
 uppgifter som kunna erhållas från lika fö-

värdigt håll.

I vintertid? Det höorde god ordning till att bark skulle tagas för minst ett hatar. Men om någon vintertid behöfde taga bark så måste jag medgiva att jag hittills i det afseendet ej vet förfaringsmetoden. Men alldeles rädlös var man nog ej fast nog voor voro de brödlösa.

Mig veterligt så förslades bark som var avsedd till människoföda aldrig hem som den var. Den åtskildes alltid i skogen. Ent båda metoderna så hässjades barken i skogen. Man utvalde två småckra häd som stodo på lämpligt avstånd från varandra och satte ~~o~~ upp en staur på sidan vid vardera hädet och band och virade med ~~e~~ veder stopp lite, fle⁹ flera vid-
for fast denna staur vid på lämpligt avstånd

ja så ungefärligen har jag föreställt det skulle
 vara. Dessa hässjor kallades
 förr för e barkhesa. (fem)
barkhesa (ändå förr) bas-hesa
 resp. bas-hesa dat. bas-hesn
 men senare barkhesa ei
barkhes (Kransn vill nästan
 få dit som ett litet sic-ljud

mellan r och k. Vare sig jag kan skriva eller
 ens härma hans uttal.) Enl. Krans så måste
 man söka sätta der barkhässjorna rätt högt
 ovan marken för att fäda dem för boskap.
 Deras av naturen inlagda okynne är mig väl
 bekant så det kan ju förefalla trovärdigt. Mer
 vankelmodig är jag på hans påstående att etjan
höl sē int for ga tal a eta op basn

for forfje. ja, möjl. vintertid. "Å kome dem
at skave si da var e dä soft" fortsätter
 min gamle sagesman.

En barkhässja hade ett rykte om sig att
 vara ganska tunn. Nu i dag kvarlever det ut-
 trycket eller talesättet om någon att han sag
ut som e barkhäsja. Varmed menas att veder-
 börandes gestalt ej var så allra värdt racker.

Barken fick sitta i hässjan tills att den for-
 kat. Hemförslingen? Ja i de flesta fall i
 en meis men det torde väl hava hänt att
 de sutta kvar i hässjan tills att det blev
 vinterföre och barken häides hem.

Barken hemma vid gården. Det förekom ej
att man skiljde på bark hemma men här
kommer ~~med~~ de olika metoderna att bereda bark.

Metod nr 1. Barken var nu åtskiljd men
kvar saft & själva grönbark (eller som mormor
sade "som e hinn") som måste bort. Därför
lade man barken i blöt i hett vatten varpå
man tog upp barken och skrapade den och löste
bort grönbarken och skar bort fula bitar ("frid
n" sade Peter Jönna). Grönbarken måste
bort annars så blir ~~ett~~ brödet för hemskt väskt.
Därpå skar man upp barken i små stycken
med kniven (om den var avsedd till mjöl)
samt forslade dem till bastu och forskade
dem grundligt. Bark som var avsedd att
skukas, skars ej sönder med kniven den for-
skades som den var

Metod nr 2. Hinnan är nu avskörd på för-
hand, varför man utan vidare förslade barken
till bastu och eldade och forskade den än
vårre. Påstod då Andreas som omtalade detta
till vågagångsätt.

Än i dag så äro metoderna att tillverka
bröd individuella och olika och det gives skäl
att antaga att så var även förhållandet för.

Varför det även kan tänkas att ålstillga mellan-
former även förekommit. Det kan därjämte
förmodas att metod nr 2 var en äldre metod
som är de flesta glömts sedan den definitivt
undantänkts av nr 1.

Var barken förvarade? Under tak någon-
stans. Under hakara så bör, om ej kormladan,
så var då åtminstone heberje samt.

Tallbark till kreatursföda? Ja, nog användes det men det förefaller som om nästan den användes för skalen åt kreaturen. Men i så fall den användes så fingo nog kriaka nöja sig att äta både inner- och yttre bark och som kokades ti e murpan och gavs g jännvål barkslajen åt kreaturen ungefär som när man tillreder sörpa nu. Barken skulle då spela samma roll som linfrömjöl och gröne göra nu. D.v.s. som smakförbättrare eller krydda. Det kunde nog behövas på det hødsrj och ms varar dåtidens sörpa bestod. Jag vill skynda mig att förklara att detta g var att svälta kreatur, snarare härfom. Det är ganska stor skillnad mellan att ge kreatur sörpa bestående av hødsrj och ms över vilken man hållt het lag

Jämtland
Bodsjö
E. Lilla
acc. 9120
1936

Landsmålsarkivet Uppsala 9120
Per Andersson. 1936. BODSJÖ

JTL.

Frgl. 19

av bark och irördes den kokade barken
samt lät det "stå och dra" i flera timmar
innan det kallnade. Det är lång väg till
direkt svält från dyl. förfarande. Men icke
förty så förekom nog bägge delarna.

Mig veterligt så har aldrig icke ramlad bark
använts till människoföda härstädes.

IV Bark till mjöl.

Sedan barken bastutskrektes va nog bastu-
fyrke så bardet i våg till logen med den
 och då friskades den med e blögn sedan
 risslades den i en ritn. Det är den enda metoden
 att att krossa den bark som skulle malas till
 mjöl. Det var först sen den håd möttes som
 det benämndes barkmjöl. Det torde nog
 hava förekommit att man åt barkul av fint
 fördelad bark i mjölk. Men det torde hava va-
 rit struke bark som på så vis förtäides.

Mjålet? Barkmjöte (nen) dat. barkmjötan
 Vare sig man vasta mjålet som skulle bröd
 skulle bakas av för att dra bort gärko-
smaken (^{mask} för engärkosmaffan) (eller endast ko-
smaffan) dafir -smaka resp. -smaffa eller

att man använde det som det var. I nästa kapitel så framgår det hur det skedde.

Min veterligt så har det g. hänt. att man malde tillsammans kornet av årskörden med mjölet.

Mjöl till gryn? Ja man tog av bastutskä
basn och skök den mot tana på en upp-
och nervänd samt fastsatt stark strukhövel
sådant benämns för att man skall till å stök
struk, skuke, ha skuke basn och arbets-
resultatet lika med = skuke bark.

Ja jag får väl försöka rita ut en strukhövel
se skiss N. 1 a

Vid häskvingen användes ^(av bark) precis samma
verktyg som sedemera det användes vid tråsk-
ning av korn får i världen.

V Barkbröd.

Barkbröd? Barkbrö (neu) dat barkbröu. Prop.
barkbröbaken och barkbrökakun.

Bäst att ta barkbrödbakningen från början
Man tog barkmjölet och kokade därav en
en hård gröt så hård som man möjligen
kunde någonsin få den. Denna gröt lades
i ett tåk varpå man hällde över den heft
vatten (äfminstone om metod nr 2 används vid
barktagningen så gick man så tillväga). Den
Detta vatten fick stå där ett tag varpå det,
håldes av och på med nytt nytt vatten. Andra
tills till 3 vatten ansågs en del det vara
nödvändigt att använda innan kosmajsen
var borta. (Att en del ej veta av denna metod
torde tillskrivas att metod nr 1 användes

#77.

77

vid barktagningen och hosmaffen drogs ut
när barken förvällades.)

Därpå så gjordes ett sorts segt arkok på
islausmssa som kallades för sammen (mask)
"a de va brøksle" (new brøksle - det binde-
medel som skulle få barkbrödet nog håll-
fast så att det höll att bakas ut.

Därpå skulle (om så förhållandet medgar) om
ett på något så när åttart och baklugligt
fröd skulle åstadkommas så borde man hava
riktigt mjöl av råg eller korn för själva
opstopninga av stopa. D. v. s. "degen" hade (häll
följd av sammen samt av barkens inre egen-
skaper) nu brötne så att den var för lös
att bakas som den var utan man måste
menst ti mera mjöl och detta kallas för

att stop op stopa. Ja det gick även i nödfall att använda bara bark men då ville det till stor ykesskicklighet för att få brödet att hålla. Då måste man hålla till på kakaffjoca a kavet ut brö. Därpå fordrades det bal både tur och skicklighet för att få kaku fa a håla nå man skout in a och när man skulle ut med den så var det att få ut bit för bit med spötka, ty den höll aldrig under själva gräddningen. Endå voro dessa bröd fjocka i förhållande till vårt bröd. Deras (brödens) fjocklek och storlek motsvarade ungefär delikatesbröd men smaken lär hava avvikit något från detta.

Fullt så vrängt gick det ej om man hade något rent e mjöt a tt brän fi. Men "gaff"